

Mesi Napano Pol Bivitauiaio Ban Namoneano Lu Nalo Na **VILIPAE** **Verialiano Moti**

Tukunuano bulati na niosi nei

Pol jiri m̄esi nei ba ban yimo lu na Vilipae napano abe tomu moti na Yurop napano Pol mioliolu banlo, ana abinimei abe namoneano. Vilipae na buruvenuo na toru tai na tanobuku na Masetonia napano jo yetano ka Parinio Tubo na Romo nua. Pol jiri m̄esi nei ea bogo tai napano naio joa nalakoiano, a ea bogo nene namoneano tealo napano aju amilkuei keano naio. Mia naio mijog bova bunu ka kialo verloglogiano sibisibiano napano jo joomo ea yimo lu na Vilipae. Mia m̄esi nei berial ka Pol moneakar Atua, a jaaro mia jaaro, ana kito romijikia ka naio mila jibena bior napano naio monea Yesu Kristo kirsikili.

Pol bivitauia m̄esi nei ka river sivaiano van namoneano nalo na Vilipae napano ajumā amija naio ka kiano sidomiano nalo. Nalo na ajumā ajuvan veru tealo ba ban naio ka rijai naio. Mia naio jiri m̄esi nei ba banlo, ka ridular kialo jidomiano, ka atu amonea Yesu Kristo sikili. Naio mila jibena bior napano maka rivu ka ajog napano naio joa nalakoiano, naruei mia ajog rivova laka riviorio. Naio ber kalo ka monoka ala kialo jidomiano vatove, jibe Yesu Kristo kiano jidomiano. Maka rivu atu ave

m̄arou, a atu asidomii nalo ga. Naio ber kalo ber meuliano vou nei napano amijevio ea Yesu Kristo, naio be vite napano Atua jian ga banlo ea kiano tinieseseiano, a abokario ga ea kialo moneano. Maka avokario rivior napano amonea tuboiano na kulo Israel kialo, makano, abokario bior napano amonea Yesu Kristo. Pol jidom ka namoneano nalo na Vilipae monoka avokar Kristo kiano bajago. Naio berinavo nalo napano amiasol vatitig ea Yesu Kristo amijev tum̄aro na be riano a aju ajaaro bogo nonovio, bior napano Atua ga jian tum̄aro nei banlo, a mila lo ajaaro.

Vite burtumoruo tai napano Pol beriio ea m̄esi nei, nina napano namoneano nalo monoka aiasol vatitig ea Kristo, a napano monoka asaaro, a napano kialo jidomiano bija kialo moneano monoka atu sikili ea naio bogo nonovio. Mesi nei berial ban kito napano Pol tinienmiia laka namoneano nalo na yimo lu na Vilipae.

Torogio nalo na niosi nei

Iliano moti 1:1-11

Vite nalo napano aju amaluvo ea Pol 1:12-26

Namoneano nalo kialo meuliano monoka takii Kristo kiano meuliano 1:27—2:18

Pol mila tiiano ka riila Timoti rivan ea tomu nalo na Vilipae a riila Epavrotaitas rivan berei vonuo 2:19-30

Namoneano nalo na Vilipae monoka avitikar vatitig ka kialo uolu nalo 3:1—4:9

Pol bija kiano bilbilu nalo na Vilipae 4:10-20

Iliano maariano 4:21-23

Iliano na be moti

¹ Mesi nei, tomu juo namā amimāu kurano ga Yesu Kristo kanano, naina be kumemi juo kiniou Pol bija Timoti, kumemi juo nubivitaia biedu ban kamiu, napano kamiu kumitua komeli na vio Vilipae, nina kamiu namā kenemiu meuliano naio jo bo bija Kristo, jibe ka kamiu kube namoneano lu nalo, bija kenemiu navagadeano nalo a kenemiu ijaiano nalo.

² Kumemi juo numisaaro ka nuviviuo kamiu bereio ea m̄esi nei, ea Atua karamādo siano, a ea kanado Tubo Yesu Kristo siano, a kumemi juo nubika nalo abe juo ka mia adu tiniememiano vija tumāroano toa kamiu vonganei.

Pol kanano volkouano biorlo

³⁻⁴ Kiniou nojomā tineku maio ka kamiu jula ka ga ea kanaku volkouano nalo, a najaaro toru ka notomā nobolkouo ka kamiu van kiado Atua, a ka naver siva ve toru vanio ka kamiu.

⁵ Nojo tineku maio ka kenemiu vitikariano nalo ea kiniou, bija bunu kiado imāuano vei nalo na Ioluano Vou na bo, jikario ea bogo na kiniou nejikar kanaku imāuano ea kamiu, binimei bokar vonganei, mia nober siva toru biorio.

⁶ Kiniou nomonea ka Toro na Toru, na naio jikar kanano imāuano na bo tai ea kamiu ruei, mia naio mijikia rimāu rivanvano-o rila nonovio batitigio riviniu ea bogo na maaro, nina ea Yesu Kristo kanano burumāra legiano nene. ⁷ Tibe na naruei ana kamiu kuvialio ka kiniou nojo nojidomii kamiu toru, mia nominalio ka nina naio memedu ga, bior kito raba jouro vio takurano ea Atua kanano tiniememiano ruei, naruei kamiu

kitoliko ruei ea vite miroano, ea bogo na bo a bogo na bova. Vonganei, kiniou nobokar batitig kamiu kumitu jouro ea kiniou, naruei mila na vonganei na nojoa nalakoiano, naio javukia na kam liko kiniou. Mia ver avuru kiniou nava komeli ka ail van kiniou rivior Ioluano You na bo na nojomā neberialio, mia kam bunu kuvitu vija kiniou keano vo. ⁸ Naina be riano na, mia Atua naio mijikia bunu ka nejidom toru ka neial miremiu nalo bereio. Aue, kiniou tinieku jii kamiu na toru ea tinietiiano nonovio na Yesu Kristo kanano. ⁹ Kiaku volkouano na ka kamiu naio jibe nei, neberinavo kenemiu tinietiiano mia naio monoka to riluo damāriga, mia ver jikiaiano na bo a māsosouano a vitii veveiano bunu nalo atua kamiu, nalo mijikia rijai kenemiu tinietiiano nei rimei ve toru lie vo. ¹⁰ Mia ver kamiu kuvitibe na, mia kumijikia kuvitu kuvidu ga bajago nonovio na naio bo laka, a kuvituvan nana naio bova, ana mia kenemiu meuliano mijikia to rimeravo rivu, mia ve re titai na naio toa kamiu ea Legiano na Kristo kanano na jo binimei. ¹¹ Ana mia kenemiu meuliano nalo amijikia avar na memeduano mārati nene napano Yesu Kristo naio jian biedu, na naio jibe ka mārabo tai nañā kito romijikia rovamenea Atua kanio, a napano Atua bunu naio rimerera kanio.

Pol naio joa nalakoiano mia naio mimāu Tubo kanano

¹² Kuruaku nalo a kuvivinielu nalo, kiniou nojidom neverial vite nei van kamiu, ka bogo va nalo na amiyotuba ka kiniou, nalo maka

atokovio ka kanaku im̄auano, makanio. Mia aju amijai toru ka rila Ioluano Vou na bo nei rivan lie ea vio telabo dolu nalo. ¹³ Ea tivelinio na vio nei na kiniou nojoao, neialio ka tomu na mira nalo amijog Ioluano Vou na bo nei ruei, a naio ba bokar nalo na mira na ea yimo na parinio tubo Sisa kunuano, bija tomu dolu nalo bunu. Vonganei, nalo nei abitilubario ruei ka nojomā nabar m̄arimieni nei bior Kristo ga. ¹⁴ Mia kiniou najaaro toru bunu ka nemial ka bogo na abokar kiniou ea nalakoiano jibe na, mia vite nei naio maka rila namoneano dolu nalo na vio nei amerou, mia mila nalo aju ajumolu ajikili lie vo ea Tubo, mia nalo aju ajidel dolu ka ga aberial Atua kanano iliano.

¹⁵ Nalo amioliolu ka Atua kanano iliano, naio be vite novo tai, mia vite tai ga, kiniou nemijikia ka nalo tealo amioliolu ka Naverikariano Kristo ea jidomiano na bo, mia tealo amioliolu kanio ea jidomiano na jokuano a ea jidomiano na varvariano. ¹⁶ Nalo namā amimāu bo, nalo abitilubar ka kiniou nojoa nalakoiano nei bior ka na nemimāu ea Ioluano Vou na bo, naruei tinielo miia kiniou a tinielo miia nalo na maka ajogio vo, naruei amioliolu bija jidomiano na bo. ¹⁷ Mia nalo dolu na, amioliolu ka Kristo mia maka ave riano ga, abe m̄arou m̄ele, naruei ajidom ka ala ka nalo na kija avavin. Jidomiano na bova na jibe na naio joalo, naruei bogo na amial ka amior batitig kiniou ka m̄arimieni nene na nojoa vio nei, mia amial ka vonganei kanalo bogo na ala bulag niegeniege vatitig siaku ea mirano tomu nalo, ka ala sialo rimei rivavin. ¹⁸ Mia kei naio

mijikia, vede naina maka ve vite tai. Vede kanalo jidomiano na bo ga ūeli nana bova, ūeli na abe riano, ūeli na amila sibi, mia vite na toru, Kristo siano naio monoka riva rivatavio lie vo damariga.

Pol berinavo naio rimeul vede na rimaro, mia jidom Yesu ga

¹⁹ Naina naruei, bogo na kiniou nomijog ka siano jo batavio ruei, najaaro toru, a ver bogo tai nojog ka kanano imauano naio jo jidel dolu bo kiano vo, mia nojog rivu lie vo eaio. Vonganei nojoa vio tai na namial jibe ka amidu kiniou nojoa juluvati na namariano, mia maka ve kanaku mārabo na nemijikia natalubo den bereio, mia bogo na nomijog ka kanano imauano jo bavin jibe na, miijalar kanaku jidomiano bereio, mila na nabarkar tinieku lie ea kenemiu ilivolkouano nalo, bija ijaiano nalo na Niununo na Tubo Yesu Kristo kanano, ka mia rivu van kiniou keano na vo. ²⁰ Tibe na, vonganei kiniou nojomā nomonea jikili ka ala venia ka kiniou, mia maka ajikia ala kiniou nala titai na maka rimemedu, ūeli never iliano tai napano karina mia noimou kanio ea Atua mirano bereio. Ver kiniou nemeul ūeli na namaro, mia maka notovon, ana tibe ka bogo nonovio, nejidom ga ka nesikili ka Kristo siano naio mijikia rivavin lie vo, ea venia na mia riyotuba ka kiniou ūeli na ea mokotenaku.

²¹ Venia na joa kiniou naio jibe nei, berinavo ver kiniou nemeul, mia Kristo kiano meuliano na bo naio to vija kiniou, mia ver kiniou namaro, nava noto vija naio, naio bo lie vo bereio. ²² Ver kanaku ka nemeul ea yetemeriba nei keano vo,

naina nioti nene ber be kanaku imāuano novo keano vo ka mia naio rijkia rivar sano mārati na bo nene. Tibe na, namial jibe ka ver kiniou noto, mia rivu ga, mia nemial bunu ka ver navano, naio bunu bo. Naruei maka bunu nejikia ka mia rivu lie ka navan ea na vabe. ²³ Kirisikili laka ka neviti veve kanaku mārabo juo ka nevijauia tinene, bior ea tivelinio nene, tinieku jii toru ka kiniou nemijikia notuvan yetemeriba nei, ka nava noto vija Kristo, naio rivu laka keano vo, ²⁴ mia nemial bunu jibe ka monoka noto kija bereio ea vio nei keano vo, ka neija kamiu lie vo.

²⁵ Jidomiano na jibe na naio jo jikili vatitigio ea kiniou ruei, mila na vonganei nemial jibe nemijikia neverikar van kamiu ka mia noto vija kamiu bereio kija vo, ka rila na kuvijikia kuvijog rivu ve toru ea kenemiu viekouoiano ea Kristo Yesu, ka mia kumijikia kuvan lie vija naio. ²⁶ Tibe na, ver bogo tai nemijikia noyotuba ka kamiu, nomonea ka mia naio rila ka kamiu kuvisaaro lie ea Kristo, a mia naio rivu laka van kamiu, rila ka mia kenemiu saba ta bunu lie vo bereio ka kuver siva van naio, a ka kuvamenea naio riviorio.

Kito monoka raiasosol kito, rove takurano ea mira die uolu nalo

²⁷ Mia kito maka rejikia rimemedu vo ka mia tumābe ka kiniou, naruei nojidom ka mia kuvisidomial re kiniou, mia kuvisidomial ga kamiu. Kuviel ea mārabo na bo naio memedu ka kamiu tomu na Ioluano Vou na bo na Kristo. Vede nemijikia noyotuba ka kamiu, pēli na maka nejikia neviedu, mia bo ka lilianiano naio bokar

burutilinieku ber kumitumā kumitu jikili bo, ka niunumi nalo be takurano, kenemiu jidomiano takurano ga ka kuvitumolu kuvitu vio takurano ga, kuvila vio sikili ka namoneano na Ioluano Vou na bo naio monoka tovulu. ²⁸ Mia kamiu kumerou re, tiniemiu ribobogia venia na vede mia uolu nalo ala van kamiu. Ver nojog ka na kamiu kumitu kumila jibe na, mia rivu mia rivu, bior ka mia naio be kijokijo na Atua rivan uolu nalo ka riuedomlo, a ve kijokijo na Atua rivan kamiu ka mia naio rilarur kamiu. ²⁹ Nao-o, mia kamiu monoka kuvila mira ka uolu nalo na jibe na, bior ka bogo na Kristo buru kamiu abe kanano, naio maka ka kumonea ga, mia ka kuvijikia kuvar jogvaiano rivior naio bunu. ³⁰ Naio monoka tibe na, bior vonganei kito rojumā rabarbitiran burumāra mira na nanua kumial ka na kiniou nabario, a napano ūeli kumitu kumijog ka nojo nabar keano vo.

2

Bajago na bo napano rola van kito

¹ Kiniou nojidom ka kamiu kuvisidomii von kanado meuli-anu na bo kitoliko Kristo. Kanano bajago naio jo miijalar kanado jidomiano, a! Kanano tinieruru naio mila kito romijog bo laka, a! Niununo naio mila kito roju bo bija kito, a! Ana naio mila melmeloko a tinieianu naio bujo ea kito, a! ² Naruei bior naio mila bo laka ban kito jibe na ruei, nejidom notusol iliano, nebika den kamiu ka kuvan lie vo. Neber bo ka kamiu, kuvijamo ka kenemiu bajago na rivan kamiu,

mia naio rive verare ka Kristo kanano bajago na rivan kamiu. A mia kamiu tiniemu titii kamiu naio rive verare ka na naio tinien jii kamiu, a mia kenemiu iliano vija kenemiu jidomiano ve takurano. Ver neial ka kuvila tibe na, mia nojog rivu, nasaaro mia nasaaro. ³ Tibe na, mia kito roimau re bunu ea bajago na ve vitiano, mia rala re bunu vite vija jidomiano vevavin nalo, mia romomavo, rala kito rotutano, reial kulo dolu nalo avu loa ka kito. ⁴ Kito rosidomial re ga kito, vija venia na be kanado, mia rosidomial kulo dolu nalo bunu, vija venia na be kanalo. ⁵ Bo ka jidomiano na bo a bajago na bo naio toa kito tulaka, rivior naina namā kito romial ea Kristo Yesu ruei, napano bo mia bo.

⁶ Naio jibe ka na iouano nei na naio ber, napano berinavo,

Naio be tovorovo na Atua, jibe ka nono Atua,
mia naio maka sikili ka rivare ka naio tulaka.

⁷ Naio juvan kanano mermerano joa vio mave,
naio binimei jibe ka vite batoravavo tai ga,
naio miyotuba ea yetemeriba nei be kулоринio,
binimei jibe ka toro na imauano tai na maka
ve siano.

⁸ Toro na vio mave naio binimei be toro na
yetemeriba,
naio mila naio batove, naio jotano yetano ka
sidomiano na Atua kanano,
banbanoo na naio bokar мariano ea
мakolkolo.

⁹ Naio monmonea Atua, naruei Atua bitirilar
naio bereio,

mila kanano sio naio bavin loa laka lie ka sio
dolu nalo nonovio.

¹⁰ Nalo na vio mave, nalo na yetemeriba, a nalo
na vio yetano, mia aviniu avatove ka sio
nei,

mia anie ka naio

¹¹ mia niolo nalo nonovio avamenea Atua Teta,
averial ea miralo, aver ka Yesu Kristo naio
takurano be Tubo.

¹² Banalo, ea vio nei romialio jibe ka namā
Yesu naio monmonea karamāno, a kamiu bunu,
nanua kiniou namial jibe ka kumitu kumonea
naio bo bunu ruei, bo mia bo. Mia maka kumila
ga ka bogo na kiniou nojo bija kamiu, mia von-
ganei, maka bunu noto vija kamiu, maka bunu
neial ka kamiu jumābe naruei, mia nojidom ka
kuvitu kuvisikili dolu ga ka rila rivano-o rivu lie
tibe na.

Kamiu kubokar ioruriano ruei, tibe na naio
maka rivu ka kuvitutano kule vijaio, mia
monoka kuvisidomii rivu laka ea naio. Monoka
kuvitilubar vatitig burumāra imāuano novo
namā Atua naio mila, naruei monoka kuvimāauka
kija ka imāuano novnovo nalo na meuliano
vou namā naio jian ban kamiu. ¹³ Mia kiniou
nomonea ka romijkia ralaio, bior ka Atua ga na
naio jo mimāu ea kiado meuliano terakurano,
naio jo mija batitig kito ka rila kanado sidomi-
ano nalo ajaaro ka rila kanano sidomiano, mia
naio rila kito ravare ka rala tenene.

¹⁴ Tibe na, venia namā naio joa jumāmo
ka mia kala, jau kala ka mia keil mumīi re,
peli kover re bunu iliano tai riviorio. ¹⁵ Mia
kito roju iviso ka tomu nalo namā amilaluvu

mārabo, kanalo jidomiano nalo abe dolu, mia monoka roimāauka kanado imāauano nalo avu a rimemedu. Kito robe Atua kenerinio nalo namā bo ka ve re niamiamo toa kito, mia monoka rotibe ka yulu na mereralii mārabo ka tomu nalo na yetemeriba nei. ¹⁶ Kamiu kuvar batitig iliano na meuliano rivanlo, rivan rivano-o rivokar burumāra legiano na mia Kristo rimei bereio. Tibe na, mia nemijikia neial ka netikitit kule re, mia nemijikia neve mārou ka kamiu, na nasaaro ka kamiu tibe ka abe burumāra mārati na kanaku imāauano. ¹⁷ Vede mia naio rivanō-o rivokar na mia kanaku burukija monoka riiou rivior kamiu, mia ver tibe na, nemialio bo-o ga. Neber jibe na bior ka nemial jibe ka na mā kamiu kubarkar tiniemiu ea Yesu, kumila kamiu jibe ka jokoluolu tai ban naio ruei, mia bo ka mia kiniou bunu nasaaro ka najamo ka kiaku meuliano rivior Tubo kanano imāauano. ¹⁸ Naina naruei neber ka mia nasaaro ka tibe na, mia naio bo ka kamiu bunu kuvisaaro kanio, bior ver Atua naio saaro ka nemijikia nalaluvu kiaku meuliano rivior toro dolu, naio be tena bo laka tai neibano naio mila ka kiniou.

Pol naio jidom riila Timoti rivan keanol

¹⁹ Kiniou nojidom neverial van kamiu bunu ka ea tivelinio na kuruado nei Timoti, kanaku jidomiano naio jikili ea Tubo Yesu ka mia vesiou re, mia nemijikia neiila naio riviedu ea kamiu. Tinieku jii toru ka naio mijikia riviedu rial kamiu, karina mia naio rivar kenemiu iliano rimei bereio van kiniou ea vio nei, nina ka mia rila nejog rivu ve toru laka. ²⁰ Nemialio ka maka bunu ve toro dolu tai toa vio nei

napano naio bo jibe ka naio ka mia nemijikia neiila riviedu kean kamiu. Be kiano jidomiano takurano bija kiniou, naruei nemijikia ka ver naio to vija kamiu, nabarkar tinieku ea naio ka mia naio to sidomii ve toru ka rila rivu lie van kamiu tulaka. ²¹ Nalo dolu aju keano, mia nalo maka atavukia naio. Kiniou nobitilubar nalo ruei, ka venia napano naio toru ea kanalo jidomiano, nina vite nalo namña be kanalo ga, mia vite nalo na be Kristo kanano, ajidom be iakurano ga, maka atu asidomii naio ve temi. ²² Mia Timoti kito romijikia vatitig ka naio bo laka. Kumijikia ruei jumăabe ka napano kumemi juo numimăau burukuti vio takurano ea Ioluano Vou na bo banbano-o na mā kiniou namial naio jibe keneriku, naio bio kiniou tata. ²³ Jibe na, namial naio be toro na memedu ka neiila naio riviedu kean kamiu, mia maka rijikia riviedu vo. Nojidom ka neial von ka mia tumăabe ka kiniou ea vio nei beamu vo, ana naio mijikia riviedu riverial van kamiu. ²⁴ Verenio mia rimei rivu ka kiniou ea vio nei, nemijikia never ka mia naio re ga ve takurano napano mia riviedu ryotuba ka kamiu, mia nodu joa kanaku volkouano, nomonmonea Atua ka mia vesiou re ana mia kumijikia kuvial miraku bunu neyotuba ka kamiu.

Pol naio mial bo ka Epavrotaitas naio rivan bereio ealo

²⁵ Vite dolu tai bereio ka neverial van kamiu, ka kuruado nei Epavrotaitas naio mie toru laka banbano-o na namial jibe bo ka neiila riviedu bereio rial kamiu beamu vo. Kumiila binimei tibe ka kenemiu ijaiano tai ban kiniou, naruei

numimāu burukuti bo, numisikili numitu vio takurano na bo mia bo ea mira. ²⁶ Mia vite takurano ga mieiano nei bokar naio milalelan naio batitigio, mila jidom toru ka riviedu vonuo ea kamiu bereio. Mia bogo na naio mijog ka lilian na kiano mieiano nei bokar burutiliniemu ruei, mila na mijog bova kija, tiniene ka jidom rial kamiu. ²⁷ Riano ga, mieiano nei mila naio bova banbano-o kumemi numial ka mia tovulio, mia Atua tinien miia naio, naruei naio maka rimāro. Mia nojo nojidomiio ka maka Atua tinien riia naio ga, mia naio tinien miia kiniou bunu, bior ver naio rimāro mia sikili laka van kiniou, mia naio rijedu ka burumāra jogvaiano mave ka jogvaiano na mā kiniou nojo nabar ruei. ²⁸ Mia bogo na mā naio jo mie jo bija kiniou ea vio nei kia ga vo, nojomā nojidom biroviron toru ka naio. Tenena nojidom nober bo ka neila naio riviedu rial kamiu bereio vo, mia nomonea ka mia kamiu bunu kuvisaaro ve toru ka kuvial mira bereio. ²⁹ Kiniou nojidom ka kamiu kuvila kanano ilivorvoruano ea Tubo siano, kuvitikar vatisig naio tibe ka na kubitilubar naio bija imāuano nalo na mā naio mimāukanio ea vio nei. Tomu nalo na jibe na, bo ka rovitii veve batitiglo rivu, pēli kito rotovonlo, ³⁰ bior ka mā nalo amila Kristo kanano imāuano naio bo laka. Epavrotaitas naio jibe na naruei, napano jidomii mēlea imāuano nei, mila na maka bunu sidomial kanano meuliano, vaataro ka rimāro. Naio mila jibe na bior ka naio jidom ka monoka tiniene ka rila venia na mā kamiu kumidu joa jumāno. Kamiu maka kuvijikia kumei kuvija kiniou, mia kumiila naio ju jeleig kamiu, binimei mimāu bija

kiniou. Naina naruei kuvuru naio kuvila rur naio.

3

Kiniou nejidom nejikia vatitig Kristo lie vo vija kanano moroano

¹ Mo kuruaku nalo a kuvivinieku nalo, nejidom netikar ka netetavoko kanaku iliano naruei. Iliano na maaro tai na naio bo ka never ka kamiu naio jibe nei, berinavo kamiu kuvisaaro tulaka ea meuliano na bo napano Tubo naio jian ban kamiu ruei.

Vede iliano nene neber ka kamiu bogo telabo ruei, mia tiniemiu ser re kiniou, maka nasidom rivova ka never vite na bo van kamiu ve vate-labo. Naio bo ga ka kiniou, mia nejidom jibe ka naio mijikia rijai kamiu ve burutomoruo bunu.

² Mia be iliano vou tai na tinieku maio kanio ka never ka kamiu naio jibe nei, berinavo monoka kuvitikar batitig nalo na mā aju amioliolu mēle ka pakuveuano. Nina kario aju ajikili aberinavo pakuveuano nei naruei, naio ga be mārabo ka toro mijikia riasol Atua kanano māratavo, mia nina maka ve riano. Kiniou maka lele NASAARO kalo, namial lo jibe ka aju abior janea vio jibe ka kuli deden nalo ga.

³ Venia napano kito rojuaio, naio maka tibe na leleio. Kito maka rotu rovitii venia nañña joa kuluniabedo riverinavo naina naruei naio mila kito robo ea Atua mirano, kar kito roju romilotu ka naio ea niunudo, mia rajaaro julaka ka tiniedo rimaio ka Kristo Yesu ga naio mila batitig kanado mārabo. !Ver nalo atumña asidom aver ka pakuveuano naio mila Atua jaaro ka

kulorinio, mia monoka rover roverinavo naina be kanalo tena mokotenalo ga, mia nana be riano nene, naio nei naruei kito rojuaio, napano rojuñā reje bulag bajago a jidomiano na bova nalo den kanado meuliano!

⁴ Mia ver nalo atu sikili averinavo mia Atua naio saaro ka kito ea venia ga na mña joa kito, vede kiniou nemijikia neverial kanaku mia naio rivu tovulu kanalo bereio. ⁵ Ver never bulag kanaku tukunu, mia kuvalio ka abiniu nono naio jakii ga venia napano bajago na memedu a tuboiano aju aber aberinavo naio bo laka. Vite na jukamu, ea kanaku yati nalo, nomiyotuba memedu ea burumñara yati na kulo Israel, nebe jameul na memedu ea yati na tormoruuo buo na Beniamen. Teta naio nena naljuo abe kulo Ju, mila na kiniou bunu nebe Ju riano. Ta bunu, kiniou nomiyotuba bokar sude takurano nene amila pakuveu ea kiniou. A dolu, ea tivelinio na kulo Ju kanalo tuboiano, kiniou nebinimeitoru, nebe Varisis nene, nojomña neberloglog ka kulo dolu. ⁶ Mia beamu, ea tivelinio na ikurukar nalotuano na kulo Ju sikili, kiniou naruei kiniou loa ka nalo nonovio, nojo namila namoneano nalo amijikia. A na maariano nene na nemijikia neverenio, ea tivelinio na bajago kirimemedu, maka ve iliano na tuboiano tai na kulo Ju kanalo leleio napano namila korovio þeli na namilaluvio.

⁷ Mo vite nalo nene, amila na amial kiniou bo laka, amidu kiniou nojo move laka. Mia bogo na Kristo bio kiniou, maka bunu neial vite nalo

na never ave tena bo tai ea kiniou, namial abe tena vakovio ga, naruei nojuvan nonovlo aju, najakisor naio. ⁸ Nao-o, nemijikia never tibe nei naruei, neverinavo nojo namial vite dolu nalo nonovio abe tena vakovio ga, mia nojidom ga ka nejikia vatitig Kristo Yesu tibe ka tubo na kanaku meuliano, riva lie tibe na. Vite takurano na ga na namial naio bo, napano bo lie vo jovulu vite dolu nalo nonovio, naruei naina ga nojidomio. Kiniou nojidom toru ka novokar naio ea kanaku meuliano, mia namilaluv kanaku saba dolu nalo nonovio bior ruei, mia naio bo ga, kiniou namial vite nalo na jibe soro ga ea kiniou.

⁹ !Ver kanaku meuliano naio mijikia riasol vatitig ea kanano meuliano mia rivu mia rivu! Nina, kiniou takurano maka nejikia noimāu kanio, bior ka ver nomonmonea tuboian, mia tuboian naio maka jikia rila ka navare ka nememedu ea Atua mirāno. Mia kanado mārabo dolu ka rovokar memeduano nei naio jo. Nene be viekouoian ea Kristo, a naio be mārabo na memeduano takurano napano Atua ga naio betavo ea ban kito napano romonea kenerinio.

¹⁰ !Ver namijikia nejikia vatitig naio ga rivu, vija Atua kanano burumāra moroano napano mila naio meul bereio den māriano, mia naio rivu mia! Kiniou najaaro ka navar burovuron jogvaiano na mā naio bario, mia ver kiniou nejikia rivare ka mia namāro ea māriano tai na jibe ka kanano māriano, mia naial rivu laka van kiniou. ¹¹ Vite kouo venia na jibe na na mia monoka noiopdulu eaio, rivu ga, mia monoka nala venia namā nemijikia ka rila ka novokar

meuliano vou ka notumolu bereio den m̄ariano.

Vite na m̄a rojum̄a romilaii von dam̄ariga

12 Kiniou nojom̄a neberii kiniou bereio jibe na, mia maka nosidom ka kuverinavo be tinieku ka nojo neber ka kiniou nebinimei nobo nonovio, p̄eli na nobokar buruka ruei. Kiniou bunu kiniou maka vo, mia bior nemijikia ka Kristo Yesu naio buru kiniou ruei nebe kanano, mia nojo nojidom nalaii dam̄ariga bogo nonovio ka mia novokar vio tai napano mia naio mijikia saaro kanio.

13 Mo kuruaku nalo a kuvivinieku nalo, monoka never vatitig van kamiu ka namial kiniou jibe ka maka novokar vio nene vo, mia be im̄auano tai ga na naio joa kanaku jidomiano julaka, ka mia monoka tinieku ribobogia venia napano naio ju iorou ka kiniou, a monoka nesikili dam̄ariga dolu ka notovulu venia napano jo kamu ka miraku.

14 Vite nei na m̄a nojom̄a nejikili kanio, naio jibe nei, berinavo kanaku meuliano naio jo bo bija Kristo Yesu dam̄ariga, rivanvano-o na mia kiniou bunu tai na mia nojog vioano novo na bo na Atua kanano nei na mia naio river ka kiniou, riverinavo “!Mo, jau komei mave koto vija kiniou naruei!” Vite na naio jibe ka jidomiano na sereano tai na m̄a amidu batitig naio jo ana na kito rojum̄a rojikiti biorio, ka rotovulu ve kanado.

15 Ver kito tealo, kanado jidomiano naio meruo ruei, bo ka rotum̄a roim̄au tibe na naruei, p̄eli na ver ea vite tealo, mia kito tealo kialo jidomiano maka rimeruo tibe na vo, kiniou nomonea ka mia Atua naio rila vite nalo na ameravo rivu vanlo. Vede ea vite telabo na maka romei rivu ea vo, mia naio rijai kito kanio na vo.

16 Mia kito monoka rovokar batitig naina napano robinimei robo eaio ruei, kanio maka rivu ka rojoru retitiravolar denio bereio.

Kuvitakii jaaku

17 Kuruaku nalo a kuvivinieku nalo, neber bo ka kamiu ka kuviasosol vatitig kamiu, ka kuvilavon kuviel takii jaaku ea mārabo na kanaku meuliano. Ver kuvitilubar ka kamiu tealo ajumā amila bo jibe na ruei, mo kamiu dolu nalo kija, kuviel takii jaalo. **18** Kiniou neberial iliano na ban kamiu va telabo ruei, mia vonganei neverial ve varakura bereio napano nomijog kirivova laka, jogumiraku na jo jibirbili. Nina kario nojo nemial kam tealo napano abar sio ka abe namoneano nalo, mia kanalo meuliano nalo naio jiloglog berinavo nalo abe Kristo kiano uolu nalo ga vija sano mākolkolo nene. **19** Kanado uolu nalo nei, vite na amilotu kanio, naio be mabolo ga. Kanalo vovaiano nalo bo ka aimou kanio, mia abarvar kalo laka. Vite na mā bujovujo ea kanalo jidomiano nalo, abe tena yetemeriba nei, mia kanalo jukuti, naio avakovio rivova.

20 Mia kito maka rove tomu na vio yetemeriba nei, kiado buruvenuo memedu, naina tiniabene mave. Toro na toru na vio na, nina be Tubo Yesu Kristo, kanado Ioruriano, mia rojua yetemeriba nei, roju rorea keano, a roju rojirarago kuku ka mia naio rimei bere vesiou re rivior kito. **21** Mia bogo na ver naio rimei, mia rimāu vija kanano burumāra moroano napano bare ka rila vite nonovio atu yetano ka kanano tuboiano,

naruei naio mia rivilig kito. Vonganei, roju bija kuluniabedo moruo nalo na yetemeriba nei, napano amenunu, aburu kokorovio, abe tena māriano ga, mia naio sian kuluniabedo vou tai, na naio bo jibe ka niabene, napano naio meravo, naio merera, naio jikili, naio jobo to tobo to.

4

¹ Ver tibe na, kuruaku nalo a kuviviniiku nalo, bo ka kamiu kuvitumolu kuvitu sikili tibe na ea kanado Tubo. Neber jibe na bior ka tinieku jii kamiu, nojidom kamiu toru, kamiu kumila kiniou najaaro laka, nabarvar toru ka kamiu, tenene na nojidom ka mia rivu van kamiu tulaka.

Iliano tai na tomu nalo tai kanalo

² Kiniou nomijog bova ka namialio ka monoka neil ve telisu van kanado tira juo nei, Yuotia naio Sintike. Naljua ajumā abilvili ealo toru laka, tenene na neber ka kamiu ka nojidom ka naljua monoka ala kanalo jidomiano rivatove, rimei ve takurano ea kanado Tubo. ³ Tira juo nei, nanua numimāu vio takurano kumemi liko bo laka, bija bunu tom nei Kleman a tomu na imāuano dolu nalo, na numimāu jikili bior Ioluano Vou na bo banbano-o na nubiniu nube jidomiano takurano ga. Kiniou nemijkia ka tomu na imāuano nalo nene sialo abiniu abivitaui bulagio sua niosi na meuliano ruei, mia bogo na be vurvureiano jo iviso kalo bereio, nomijog bova toru. Jibe na, kanaku vikadeniano tai biedu banso, kanaku bilbilu na robe juo robe tomu na romimāu vio takurano nua ruei binimei. Nebika denso ka jau

naruei kajai tira juo nei ka amei ave bilbilu na bo bereio.

Iliano nalo na tunukakariano

⁴ Naruei kañaku iliano tai van kam nonovio bereio, neberinavo kamiu kuvisaaro ea Tubo, kuvisaaro ea naio tulaka. ⁵ Bogo na mĩa kamiu kubiniua bogokouo, kumelumu, kuvila ka tomu nalo ajikia ka avitilubario ka kenemiu jidomiano naio tebievei bo. Kuvisidomii von tulaka ka vesiou re ga mia Tubo rimei bereio. ⁶ Kamiu kuvila re kenemiu jidomiano rivova tulaka ea vite nalo, mia ea vite venia na mia naio riyotuba ea kenemiu meuliano, kuver siva van Atua riviorio. Kamiu kuverial ka naio vite venia na jumemiu bulati kanio, kubolkouo kanio, kuviteg vanio riviorio, a nina monoka kuvila vija jidomiano na sivaiano tulaka.

⁷ Naruei ver kamiu kuvividu vite nonovio toa jumāno tibe na, mia kuvial ka na mia Atua rudu kanano tumāro loa kamiu, naio rijai kamiu. Kanano tumāro nene naio burutomoruo laka, mijikia rila rivu laka van kito tovulu venia namā romijikia rosidomio, rivanvano-o rila napano mia rivokar vatitig kanado iviso ūeli kiado jidomiano naio to sikili ea Tubo Yesu.

⁸ Kuruaku nalo a kuvivinieku nalo, vede vaataro ka nala nonovio kanaku iliano van kamiu naruei, mia nojidom notunukakar kamiu ka kuvila kenemiu jidomiano naio rivujo ga ea vite nalo namā Atua naio jidomiio. Vite venia na be riano, ūeli vite venia na naio loa, ūeli vite venia na naio memedu, ūeli vite venia na naio meravo bo, ūeli vite venia na naio kirinovo, ūeli vite venia na naio be navijukuvuiano, ūeli vite

venia na naio ka aiaia, ñeli vite dolu venia na naio bo, naina naruei be vite kinkin nalo naruei napano bo ka atua kanado jidomiano tulaka.

⁹ Naina naruei be bajago nalo na nojomña namila vio jikili ka naverloglog ka kamiu, ñeli kuvokar den kiniou, ñeli mave ka nina, kamiu kuvial ea kanaku meuliano. Naruei ver kamiu kuvial ka be riano ka bajago na bo nalo nene tealo na ajua kanaku meuliano, neber bo ka kamiu neberinavo kamiu bunu kuvije batitiglo amonea kenemiu meuliano nalo. Mia ver kuvila tibe na nomonea ka mia kanado Atua na tumaro mia naio to vija kamiu, rijai kamiu.

Siva ka ijaiano

¹⁰ Kiniou nojidom never ka kamiu never burumara saariano na ea kiniou, ka kirisiou kija maka naial vite tai, mia nobokar ijaiano telisu nei ga kamiu kumituvan binimei. Nomonea ka kamiu kumitu tiniemi maio ka kiniou, mia nemijikia ka maka ve kenemiu m̄arabo ka kuvila vite rimei rivokar kiniou ea vio nei. Mia bogo na nemial ijaiano nei binimei vonga, namial jibe ka na kenemiu jidomiano na ijaiano na ea kanaku im̄auano naio meul vatitig bereio, nabamenea Atua biorio. ¹¹ Kiniou neber jibe na, mia maka ve tena noto nala vukuleleano ka maka ve kanaku titai, bior vite na namila kakario mugaruei, ka vite venia na mia Riyotuba ka kiniou, ñeli na kiniou noto tumabe, mia NASAARO ga. ¹² Kiniou noto tano ñeli noto mave, siseri kiniou ñeli na saku sinaniano ve telabo, jumāku ve teau ñeli jumāku rivujo, kiniou nomiovo dulu ea vite nalo nonovio ruei. Bogo na bova vede bogo nabo

mia Atua kanano mārabo ka noiopdulu ea naio bo jo, mia naio berloglog kiniou kanio, mila na namila kakar vite nalo na ea naio ruei. ¹³ Tibe na, vonganei namial jibe nemijikia notovulu vite nonovio napano mijikia rimei ea kiniou, naina ea burumāra moroano na Kristo naio jo mila nejikili eao.

¹⁴ Kiniou nojidom neverinavo kamiu kulo Vilipae, kumisidomii ka kuvijai kiniou ea kanaku bogokouo tibe na, kamiu kumijuku bo toru laka. ¹⁵ Jibe ka napano kamiu kubitilubario ruei, ka bogo na nejikar nemiel bior Ioluano Vou nei, bogo na najaluvo ea vio Masitonua nabano, maka ve lotuano tai napano naio rijai kiniou leleio, mia kamiu ga. Nejian vite nalo na telabo banlo, mia maka nalo tai napano naio ve tiniene ka sian vite rimei ka rijai kiniou ea kanaku mārabo pēli na kanaku imāuano. ¹⁶ Mia kamiu kubo laka, kumitu kumijai kiniou ea bogo na junāku bulati, kumitumā kumituvan ijaiano binimei ban kiniou va telabo kija, bano-o bokar bogo na naba nojo nomimāu laka yako Tesalonaika. ¹⁷ Nojomā nemil jibe na, maka ka noto nosidom navar ijaiano tulaka, mia bior ka nojidom neial ka lotuano nalo atu aija Tubo kanano imāuano. Naina bior napano ver kuvila rivu van toro dolu tibe na, ana kenemiu bajago novo nene mia naio rivar marati nene rila vite nonovio rivu lie van kamiu bunu. ¹⁸ Tibe na, neber siva toru laka ka ijaiano nalo namā kamiu kumiila Epavrotaitas naio bar binimei, nobokar nonovio ruei. Ijaiano nalo na binimei, naio ba loa ka napano nojidom,

ana nemial ka vonganei naio bo laka ban kiniou. Kenemiu ijaiano nalo nei, ajibe ka bonotanunu tai napano naio be sano bonoti nene bo laka, ajibe ka jokoluolu tai na mā kumisian ban Atua napano naio mial bo laka, naio jaaro toru kanio. ¹⁹ Mia nemijikia ka ver jumemiu rive bulati bogo tai, mia kanaku Atua naio rivitii ea kamiu tulaka, bior ka Kristo Yesu naio mila ruei Atua kanano mermerano na mave nalo burutomoruo laka. ²⁰ Tibe na, mia rotu rodular karamādo Atua siano tulaka, mia ravamenea naio rivan rivano-o mia maka rijikia ribisi bogo tai, Mm.

Iliano namāro

²¹ Kuver lilian kanaku iliano nei van namoneano lu nalo namā aju na, a kuverial vanlo ka nojo tinieku maio ka nalo bogo nonovio. A kuruaku a kuvivinieku dolu nalo namā aju bija kiniou ea vio nei, nalo bunu ajidom aver kavijo bo vede na bogiano bo van kamiu. ²² Nalo ta bunu ka atuvan iliano tibe na van kamiu, naina be namoneano lu nalo abiniu ea vio nei, bija bunu nalo namā amimāu parinio tubo nei Sisa kanano ea kunuano na toru. ²³ Kanaku volkouano, ka Tubo Yesu Kristo kanano tiniememiano naio toa niunumi nalo, naio to iviso ka kamiu bogo nonovio.

Kiniou, Pol.

**Verikariano Vou Na Baki
The New Testament in the Baki language of Epi,
Vanuatu**
**Le Nouveau Testament en Baki langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Baki lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baki

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

f1528695-aae7-544e-aadd-9084a3830ae4